Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Педагогічний факультет

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ (СИЛАБУС)

*загальноінформаційна**

НАУКОМЕТРІЯ ТА НАУКОВО-ОРГАНІЗАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Рік навчання **1**, семестр **2**
(вступ 2025 р.)

Форма навчання (*денна/вечірня, заочна*)

Галузь знань
Відповідно до освітньої програми
Спеціальність
Відповідно до освітньої програми
Третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти

Кафедра та викладач	**Кафедра ЮНЕСКО з наукової освіти** Викладач: **Свириденко Денис Борисович,** д. філос. наук, проф., завідувач кафедри ЮНЕСКО з наукової освіти **Наукові профілі викладача:** https://orcid.org/0000-0001-6126-1747 (ORCID ID) https://scholar.google.com/citations?user=ow--CJwAAAAJ&hl=en&oi=ao (Google Scholar) https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57196469590 (Scopus) https://www.webofscience.com/wos/author/record/1742998 (Web of Science) *Лінк на курс у Moodle: https://dle.udu.edu.ua/course/view.php?id=1311*
I. Основна мета/цілі навчання	**Метою** викладання навчальної дисципліни *«Наукометрія та науково-організаційна діяльність»* є формування у аспірантів знань про наукометрію як складову забезпечення результативності їх науково-дослідної діяльності та формування практичних умінь та навичок використання наукометричних інструментів, а також розвиток умінь щодо здійснення науково-організаційної діяльності відповідно до діючих у системі підготовки аспірантів нормативних актів. **Завдання** навчальної дисципліни: сформувати у аспірантів систему знань про основні історичні та сучасні тенденції розвитку наукометрії як галузі знань; розвинути наукову культуру аспірантів, демонструючи можливості

інформаційних технологій у реалізації наукового пошуку та оцінки наукової інформації; сформувати навички написання наукових публікацій відповідно до сучасних вимог МОН України з урахуванням необхідності їх інтеграції у наукометричні системі; сформувати професійні компетенції аспірантів щодо забезпечення високого рівня їх теоретико-методологічної та практичної підготовки щодо ролі наукометрії у їх науково-дослідній діяльності; розвинути практичні навички та вміння критично оцінювати наукову інформацію за допомогою інструментарію сучасної наукометрії; сформувати уявлення щодо можливостей наукометричних баз даних для вирішення конкретних завдань власного дисертаційного дослідження; допомогти аспірантам оволодіти навичками критичного оцінювання наукової інформації; сформувати теоретичні знання щодо нормативно-правової складової здійснення наукової та науко-технічної діяльності в Україні; сформувати теоретичні знання про систему, види та етапи науково-організаційної діяльності в Україні; сформувати практичні навички відбору, накопичення та обробки наукової інформації; оволодіти технологіями обробки та оформлення результатів наукового дослідження; сформувати теоретичні знання щодо переліку документів та процедури їх підготовки до подання та розгляду дисертаційного дослідження у разовій спеціалізованій вченій раді; сформувати уявлення щодо процедури офіційного прилюдного захисту дисертації.

II. Місце навчальної дисципліни в освітній програмі

*Навчальна дисципліна **обов'язкова***
*Цикл дисциплін **загальнонаукової** підготовки*
Шифр у навчальному плані: ЗН 05

III. Обсяг навчальної дисципліни

	Очна ф.н.	***Заочна ф.н.***
Кількість кредитів	*3*	*3*
Загальна кількість годин	*90*	*90*
Лекційні заняття	*24*	*6*
Семінарські/практичні заняття	*14*	*4*
Самостійна робота	*62*	*80*

IV. Короткий зміст навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА ІНСТРУМЕНТАРІЙ НАУКОМЕТРІЇ У СУЧАСНІЙ НАУЦІ

Тема 1. Становлення наукометрії як галузі знань

Зміст теми: Наукометрія як міждисциплінарна галузь знань: передумови виникнення та етапи розвитку. Історія формування наукометрії у XX столітті: внесок Д. Прайса, Ю. Гарфілда та інших дослідників. Соціокультурні чинники інституціоналізації наукометрії в умовах масовізації науки. Галузева та дисциплінарна специфіка наукометричних досліджень. Співвідношення понять «наукометрія», «бібліометрія», «інформетрія», «альтметрія». Місце наукометрії у системі наукового знання та її роль у сучасній науковій політиці.

Тема 2. Методологія та індикатори сучасної наукометрії

Зміст теми: Методологічні засади наукометричних досліджень. Бібліометричні методи аналізу наукових

публікацій. Імовірнісно-статистичні методи у вимірюванні наукової продуктивності. Метод експертних оцінок у поєднанні з кількісними індикаторами. Показники цитування як інструмент оцінки впливовості досліджень. Індекс Гірша, g-індекс, i10-індекс, SNIP, SJR та їх інтерпретація. Межі застосування кількісних показників у різних галузях науки.

Тема 3. Наукометрія у науково-дослідницькій діяльності аспірантів

Зміст теми: Роль наукометрії у плануванні та реалізації індивідуальної наукової траєкторії аспіранта. Наукометричні форми впровадження результатів дисертаційного дослідження. Вимоги до публікацій аспірантів у фахових та індексованих виданнях. Критерії якості наукових журналів з позицій наукометрії. Значення наукометричних показників у процедурі атестації здобувачів ступеня доктора філософії.

Тема 4. Технологічна інфраструктура наукометрії та Open Science

Зміст теми: Цифрова інфраструктура сучасної науки. Повнотекстові та реферативні бази даних. Електронні наукові видання та їх стандарти. DOI як інструмент ідентифікації наукових публікацій. Політика відкритого доступу (Open Access): моделі, переваги та виклики. Платформа Open Journal Systems як засіб управління науковими журналами. Вплив руху Open Science на розвиток наукометрії.

Тема 5. Авторські профілі та наукова ідентифікація дослідника

Зміст теми: Проблема ідентифікації автора у глобальному науковому просторі. ORCID як універсальний ідентифікатор дослідника. ResearcherID та Scopus Author ID: функції та можливості. Академічні соціальні мережі (ResearchGate, Academia.edu) та їх наукометричний потенціал. Питання коректної афіліації. Формування та підтримка персонального наукометричного профілю дослідника.

Тема 6. Евристичний потенціал наукометрії

Зміст теми: Аналітичні можливості наукометрії у виявленні наукових трендів. Визначення наукових шкіл, напрямів і міждисциплінарних зв’язків. Особливості застосування наукометричних методів у соціогуманітарних, природничих та технічних науках. Використання наукометричних даних у стратегічному управлінні наукою та освітою.

Тема 7. Обмеження та етичні проблеми наукометрії

Зміст теми: Обмеження кількісних показників у вимірюванні якості наукових досліджень. Маніпуляції наукометричними показниками та «хижацькі» журнали. Самоцитування та цитувальні картелі. Етичні виклики наукометрії у контексті академічної доброчесності. Баланс між кількісною оцінкою та експертним судженням.

Тема 8. Класифікація та порівняльний аналіз наукометричних баз

Зміст теми: Типологія наукометричних баз даних. Загальні та спеціалізовані бази. Критерії включення видань та джерел. Порівняльний аналіз міжнародних і національних наукометричних систем. Значення наукометричних баз у глобальній науковій комунікації.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. НАУКОМЕТРИЧНІ СИСТЕМИ ТА НАУКОВО-ОРГАНІЗАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ПІДГОТОВЦІ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ

Тема 1. Наукометрична база Google Scholar

Зміст теми: Історія створення Google Scholar та його роль у демократизації доступу до наукової інформації. Структура та функціональні можливості системи. Авторський профіль: створення, наповнення, налаштування. Основні наукометричні показники дослідника. Переваги та недоліки Google Scholar у порівнянні з комерційними базами.

Тема 2. Мультидисциплінарна наукометрична база Scopus

Зміст теми: Історія розвитку та структура бази Scopus. Профіль автора Scopus Author ID. Наукометричні показники дослідника та установи. Імпакт-фактор, SNIP, SJR. Рейтинги журналів та перевірка їх індексації. Обмеження та критика Scopus.

Тема 3. Мультидисциплінарна база Web of Science

Зміст теми: Історія Web of Science та її значення у світовій наукометрії. Web of Science Core Collection та її індекси. Профіль ResearcherID. Журнальні метрики та рейтинги. Master Journal List як інструмент перевірки індексації. Аналітичні можливості платформи.

Тема 4. Вітчизняний вимір наукометрії

Зміст теми: Наукометричні показники українських наукових установ та дослідників. Представлення українських журналів у міжнародних базах. Рейтинги української науки. Проблеми та перспективи інтеграції національних наукових видань у світовий інформаційний простір.

Тема 5. Український індекс наукового цитування та бібліометрика

Зміст теми: Український індекс наукового цитування як інструмент моніторингу наукової діяльності. Платформа URAN. Національний репозитарій академічних текстів. Бібліометричні рейтинги дослідників і організацій. Проблема плагіату та академічна доброчесність у національному науковому просторі.

Тема 6. Нормативно-правові засади наукової діяльності в Україні

Зміст теми: Правові основи наукової та науково-технічної діяльності. Основні положення профільного законодавства. Права, обов’язки та соціальні гарантії науковців. Державне управління та фінансування науки. Актуальні проблеми розвитку наукової сфери.

Тема 7. Науково-організаційна діяльність у підготовці доктора філософії

Зміст теми: Поняття та структура науково-організаційної діяльності. Система підготовки наукових кадрів. Координація наукових досліджень. Порівняльний аналіз вітчизняних і зарубіжних моделей підготовки PhD.

Тема 8. Обробка, оформлення та захист результатів дисертаційного дослідження

Зміст теми: Етапи проведення наукового дослідження. Форми представлення результатів: статті, тези, монографії. Вимоги до структури та оформлення дисертації. Підготовка до попереднього та публічного захисту. Процедура присудження ступеня доктора філософії.

Детальніша інформація про тематику дисципліни (види занять, теми практичних /семінарських занять, теми самостійної роботи, індивідуальні завдання та інше розміщено на курсі у Moodle: *https://dle.udu.edu.ua/course/view.php?id=1311*

V. Результати навчання	Згідно з матрицею відповідності програмних компетентностей та результатів навчання в освітній програмі*
VI. Порядок і критерії оцінювання	***Поточний контроль:*** *Опрацювання матеріалів до практичних занять та участь в них: доповідь на занятті, участь в обговоренні теми шляхом постановки проблемних питань та дискусія, доповнення міркувань. (Відповіді на семи заняттях, кожне з яких передбачає максимальну оцінку 10 балів, в загальному підсумку може становити 70 балів).* *2. Модульний контроль: дві модульні контрольних роботи (максимальна оцінка – 15 балів).* ***Підсумковий контроль*** *здійснюється у формі заліку.* **Критерії оцінювання** Під час усних відповідей: повнота розкриття питання; логіка викладення, культура мовлення; впевненість та аргументованість; використання основної та додаткової літератури (підручників, навчальних посібників, журналів, інших періодичних видань тощо); аналітичні міркування, вміння робити порівняння, висновки. (*Оцінку 10 балів здобувач може отримати у випадку системного розуміння теми, позицію обґрунтовує на основі різних джерел; висловлює інноваційну й оригінальну авторську позицію; оцінка 7-8 балів ставиться за комплексне розуміння теми, з наявними незначними огріхами в інтерпретації фактів, міркування обґрунтовує на основі освоєння декількох джерел, має авторську позицію та вміє логічно структурувати навчальний матеріал; оцінка 5-6 балів ставиться за базове розуміння теми, не оригінальну авторську позицію та її стисле розкриття під час представлення теми, алогічну структуризацію навчального матеріалу; 4 бали і нижче ставиться за поверхове розуміння теми, наявні значні фактичні помилки та виявлений академічний плагіат).* Під час виконання письмової роботи (реферат): повнота розкриття теми; цілісність, систематичність, логічна послідовність, вміння формулювати висновки; дотримання вимог оформлення письмової роботи. **Рівень відповідності критеріям** Творчий рівень (90 – 100 балів). Здобувач засвоїв навчальну дисципліну повністю, вільно володіє навчальним матеріалом, успішно і креативно висловлюється з теми будь-якого рівня складності, аргументовано висловлює свої думки. Високий рівень (80 – 89 балів). Здобувач засвоїв навчальну дисципліну в необхідному обсязі, володіє навчальним матеріалом у межах навчальної дисципліни, виконав завдання до кожної теми, проте у відповідях допускає деякі неточності. Достатній рівень (70 – 79 балів). Здобувач засвоїв навчальну дисципліну в повному обсязі, але нерівномірно володіє навчальним матеріалом, здатний його аналізувати, проте не може сформулювати висновки досить ґрунтовно. Задовільний рівень (65 – 69 балів). Здобувач загалом опанував навчальну дисципліну, але більшість тем засвоїв поверхово. Низький рівень (60 – 64 балів). Здобувач загалом засвоїв навчальну дисципліну, але дуже поверхово, володіє навчальним матеріалом на елементарному рівні і фрагментарно, не може самостійно викласти зміст більшості тем. Незадовільний рівень: 35 – 59 балів з можливістю повторного складання. Здобувач частково засвоїв навчальну дисципліну, не засвоїв більшості тем, володіє елементарними знаннями з навчальної дисципліни, не вміє логічно, послідовно, грамотно висловлювати думку; 0 – 34 балів з обов'язковим повторним вивченням навчальної дисципліни. Здобувач не виконав більшості завдань, не володіє навчальним матеріалом.
VII. Політика курсу	Політика освітнього компонента ґрунтується на засадах академічної доброчесності та визначається системою вимог, які висуваються до здобувачів вищої освіти в УДУ імені Михайла Драгоманова та зазначені у відповідних нормативних документах та положеннях, з якими можна ознайомитися на сайті університету.

VIII. Основні інформаційні ресурси	**Основні :** ***Розширений список джерел та інформаційних ресурсів з навчальної дисципліни розміщено у Програмі навчальної дисципліни***

1. Іванова С. М. & Новицька Т. Л. Методика використання наукових електронних бібліотек для розвитку інформаційно-дослідницької компетентності наукових і науково-педагогічних працівників. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, 2019. № 183. С. 89-95. URL : https://doi.org/10.36550/2415-7988-2019-1-183-89-95 (дата звернення: 27.05.2025).
2. Капіца Ю. М. & Шахбазян К. С. Відкрита наука та інтелектуальна власність. *Інформація і право*, 2023, № 2 (45). С. 73-87. URL : https://doi.org/10.37750/2616-6798.2023.2(45).282324 (дата звернення: 27.05.2025).
3. Куліш Ю. Наукометричні бази даних як джерела освітньої й наукової інформації та засоби наукової комунікації. *Collection of Scientific Papers «ΛΌГОΣ»*, 2024, (July 19, 2024; Boston, USA), pp. 282–288. URL: https://doi.org/10.36074/logos-19.07.2024.056 (дата звернення: 27.05.2025).
4. Матеріали IV Міжнародної конференції «Відкрита наука та інновації в Україні 2025» [Електронний ресурс] : Матеріали, 22-23 жовт. 2025 р., *Міністерство освіти і науки України; Державна науково-технічна бібліотека України.* Київ : *УкрІНТЕІ*, 2025. 183 с. URL : https://conference2025.dntb.gov.ua/documents/70/Open_Science_and_Innovation_in_Ukraine_2025_materials-n2.pdf (дата звернення: 27.05.2025).
5. Мартинюк О. М. *Академічне письмо (конспект лекцій): навчально-методичне видання*. Луцьк: Вежа, 2021. 48 с. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/ bitstream/123456789/20241/1/akadem_mart.pdf (дата звернення: 27.05.2025).
6. Мар'єнко М. В. & Коваленко В. В. Штучний інтелект та відкрита наука в освіті. *Фізико-математична освіта*, 2023, 1.38. С. 48-53. URL: https://fmo-journal.org/index.php/fmo/article/view... (дата звернення: 27.05.2025).
7. Медвідь В. Ю., Данько Ю. І., Коблянська І. І. *Методологія та організація наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і таблицях): навч. посіб.* Суми: СНАУ, 2020. 220 с.
8. Назаровець С., Борисова Т. Відкритий доступ до наукових цитувань: практ. посіб. Київ: ДНТБ України, 2019. 34 с. URL: https://zenodo.org/record/2648786 (дата звернення: 27.05.2025).
9. Рачинська О. Контент-аналіз політик відкритого доступу та відкритої науки в університетах та наукових установах України. *Відкрита наука та інновації*, 2025, № 2. С. 19-32. URL : https://journal.dntb.gov.ua/osi/article/view/39
10. Семеног О. М. *Академічна культура дослідника: європейський та національний контексти = Researcher's Academic Culture: European and National Contexts : навч. посіб.*; Сум. держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка, "Erasmus+ ", Programme of the European Union, EurDocs, програма модуля Жана Моне (2018-2021). Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2021. 215 с.
11. Сусліков Л. М. *Управління науковими проектами: навч. посіб*. Ужгород : Говерла, 2019. 431 с.
12. Шишкіна М. П. & Пінчук О. П. Відкрита наука в умовах інтеграції освіти України до Європейського

дослідницького простору. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 2023, № 1.5. С. 1-7. URL : https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/736227/ (дата звернення: 27.05.2025).

13. Юрко Н. А. Стифанишин І. М. & Проценко У. М. Академічна доброчесність : основні принципи та види порушень. *Young Scientist*. 2020. № 3.2 (79.2). С. 133-136.

14. Faruk Mohammad, Mahfuzur Rahman, Shahedul Hasan. How digital marketing evolved over time: A bibliometric analysis on Scopus database. *Heliyon*, 2021, Volume 7, Issue 12, e08603. URL : https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2021.e08603 (дата звернення: 27.05.2025).

15. Martín-Martín A., Thelwall M. & Orduna-Malea E. Google Scholar, Microsoft Academic, Scopus, Dimensions, Web of Science, and OpenCitations' COCI: a multidisciplinary comparison of coverage via citations. *Scientometrics*, 2021, № 126. Pp. 871–906. URL : https://doi.org/10.1007/s11192-020-03690-4 (дата звернення: 27.05.2025).

Обговорено та затверджено на засіданні кафедри ЮНЕСКО з наукової освіти (Протокол № 1 від 25 серпня 2025 р.)